

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 41. årgang Nr. 4/2007

Carl Nesjar, side 4

Sarabråten, side 8

Guldsmeden, side 16

Lex Børter – Vår tålmodighet er slutt!

Av Steinar Saghaug

Lederen har ordet:

Konflikten mellom friluftsansjasjonene, turgåere og Enebakk kommune på den ene siden og eierne på Børter gård som hindrer atkomsten til Østmarka, har i høst tilspisset seg ytterligere. Eierne har med fysiske stengsler, bortvisning av turgåere og diverse skilt hindret all ferdsel over tunet og området rundt gården i årevis. Østmarkas Venner mener at dette er ulovlig, mens eierne mener at ferdsel over tun ikke omfattes av friluftsløven.

Lokalavisen Enebakk Avis har i høst hatt mange leserinnlegg og redaksjonell omtale av driften av Børter gård. Eierne har planer om at hele gården skal utvikles til et næringsområde hvor det bevarte kulturlandskapet og gamle husmannsplasser blir et kommersielt opplevelsestilbud til bl.a. næringslivet. Noen kan sikkert mene at dette er bra tiltak. Men når eierne har så dårlig gangsyn at de i sommer arrangerte et motorcrosstevne for biler rundt gården, ble de med rette hengt kraftig ut i lokalavisen. Eiernes bastante nei til stillferdige turgåere som søker ro og fred i Marka samtidig som de inviterer til støyende motorcross, forteller oss hva vi har i vente i denne delen av Østmarka. Nok er nok!

Oslo og Omland Friluftsråd og Østmarkas Venner har i høst klaget til skogoppsynet i Enebakk over brudd på markaforskriften i forbindelse med en hogst ved Strømmen i Børtervann. Her ble det kjørt med skogsmaskin helt ned til vannkanten, med den følge at store mengder jord ble vasket ut i drikkevannet. Det

er også et faktum av det ikke er søkt om byggetillatelse for oppsetting av flere gamle hus som de siste årene er reist i området rundt gården. Vi er også kjent med, via tips og bilder, at det på deler av Børter gård flyter over av gammelt jernskrap og det foregår uforvarselig lagring av spesialavfall som gamle batterier etc. Vår tålmodighet er nå slutt med hensyn til den manglende respekt som gårdens eiere viser for lover og regler. De har tydeligvis sin egen Lex Børter som er fullstendig på kollisjonskurs med resten av det norske samfunnet i 2007. Denne saken understreker også behovet for at vi får en ny markalov!

Vår hovedsak i striden med både Børter gård og Ekeberg gård er å sikre allmennhetens rett til atkomst til Østmarka. Vi er nå redde for at spørsmålet om ferdsel rundt vannverkets drikkevannsinntak i Børtervann skal føre til en ny uthaling av saken. I følge kommunens skogbrukssjef skal det nå utarbeides en reguleringsplan i forbindelse med oppgradering av vannverkets inntak i Børtervann. Østmarkas Venner synes dette arbeidet har tatt uforholdsmessig lang tid og at forholdet rundt ferdsel ved vannverkets inntak burde vært avklart for lengst. I følge Enebakk Avis fastholder Oppegaard at han ønsker ingen «gratispassasjerer» til sin «kulturelle» virksomhet på eiendommen, og at han vil benytte enhver anledning til å nekte folk å benytte gårdsveiene. Dersom det også blir snakk om en ekspropriasjon for å få anlagt en sti over eiendommen Børter for å sikre ferdselen nordover,

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Ansvarlig utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 37 Haugerud, 0616 Oslo
Redaktør: Helga Gunnarsdóttir
E-post: helga@ostmarkasvenner.no
Redaksjonskomité: Øyvind Pettersen og Johan Ellingsen

Forsidebilde: Mosjøen
Foto: Lise Henriksen
Grafisk design, repro og trykking: Mediehuset GAN
Opplag: 4 000
Frist for stoff til neste nr. 15. januar 2008

frykter vi nye år med uthaling av hele saken.

Ekebergdalen er en kulturhistorisk perle som blant annet er levendegjort i boka Drømmen og hjulet av Jens Bjørneboe. Det er en stor skam at denne delen av Ekebergdalen og Østmarka er stengt for allmennheten. Et minstekrav fra Østmarkas Venner er at det nå blir fortgang i arbeidet med å etablere en

turvei, i tråd med vårt opprinnelige forslag, mellom eiendommene Børter og Ekeberg, noe som ikke berører noen av gårdstunene. Denne stien vil sikre ferdsele mellom Ekebergdalen og Rausjø og videre vestover. Samtidig med dette må myndighetene få slutt på de lovløse tilstandene på Børter og sørge for at allmennheten også får ferdes fritt i området fra Fudalen og Kølabbånn, via Børter og til Ekebergdalen.

Takk til Kristian Grønlie

Østmarkas Venner mottar av og til pengegaver til sin virksomhet, noe styret setter stor pris på. Gavene setter oss i stand til å yte enda mer for Østmarka. Vi pleier ikke å omtale alle gavene, men i sommer fikk vi en gave som vi har lyst til å nevne spesielt. Da en av nestorene i foreningen ØX, Kristian Grønlie, gikk bort den 23. juli i en alder av 85 år, hadde han bestemt at donasjonene ved bisettelsen skulle gå til Østmarkas Venner. Dette resulterte i kr 7250 til Østmarkas Venner. I følge Kjell «Stakan» Staxrud har Kristian vært aktiv med å rydde løyper og stier i Østmarka siden krigens dager! Da foreningen ØX ble stiftet i 1984, var Kristian et selvfølgelig medlem, selv om han vegret seg for å delta på enda mer løyperydding. Siden den gang har Stakan notert over 400 dugnadsturer med Kristian, så den karen ga seg ikke så lett! Kristians spesialitet var de små «knotekulene» til nøkleknipper, som han beskjedent stakk i hånden på personer når det bød seg en anledning. Selv har jeg opp gjennom årene fått to stykker av Kristian. Så neste gang du på din tur i Østmarka kommer over en klopp eller en kavling på en bløt myr, kan du sende en varm tanke til Kristian og vennene hans for alt arbeidet de har nedlagt i Østmarka.

JGE

Kristian (t.v.) og Gunnar Jonassen ved Øvresaga. Foto: Kjell Staxrud,

Styret i Østmarkas Venner 2007–2008

Leder: Steinar@Saghaug.no 91 37 22 42

Nestleder: Johan Ellingsen 64 92 80 52

Styremedlemmer:

Nina H. Skramstad 40 84 07 65

Cathrine Søberg 99 56 86 20

Varamedlemmer: Finn Jensen 22 27 01 39

Øyvind Pettersen 22 28 44 78

Jan Olav Nybo 22 27 28 57

Inger Tangen 41 25 66 47

Solveig Dalene 63 83 13 17

Sekretær og medlemsarkiv: Monica Hoel 48 28 05 65 E-post: monica@ostmarkasvenner.no

Regnskap: Kristin Ohnstad 93 40 66 71 E-post: kristioh@online.no

Fornemmelser for vann

Carl Nesjar inspirert av Østmarka

Av Cathrine Søberg

Is- og vannformasjoner i Østmarka inspirerer Carl Nesjar. Han er veldig opptatt av isformasjoner og har tatt mange bilder ved kunstnerboligen på Bøler og ned mot Nøklevann. I femti år har han bodd og arbeidet i kunstnerborettslaget Trolltun på Bøler, inspirert av lyset, stillheten og skjønnheten i Østmarka. I en alder av 87 arbeider han fortsatt hver dag, mest med malerier. Uferdige bilder i lange baner, i følge kunstneren som forebereder flere utstillinger, blant annet en felles utstilling av Nesjar og Picasso ved Picassomuseet i Antibes i Frankrike.

Carl Nesjar er en kunstner av internasjonalt format. Hans karriere startet på tegneskolen Pratt Institute i New York, der han

begynte som sekstenåring. Han debuterte i Larvik Kunstforening allerede i 1934, og har siden arbeidet med både skulpturer, fontener, malerier, fotografi, keramikk og dokumentarfilm. Nesjar er kjent for sin manglende redsel for å eksperimentere, og var en av de første kunstnere i Norge som tok i bruk fotografiet som kunstnerisk uttrykk. Aller mest kjent er han likevel for sine vann- og isfontener, og for samarbeidet med Pablo Picasso om skulpturer i naturbetong. Få, om noen, har som Carl Nesjar satt sitt preg på norsk samtidskunst i etterkrigstiden. Han var en av de sentrale forkjemperne for modernismen innen norsk malerkunst.

Carl Nesjar i hagen
ved Østmarka.
Foto: Cathrine Søberg.

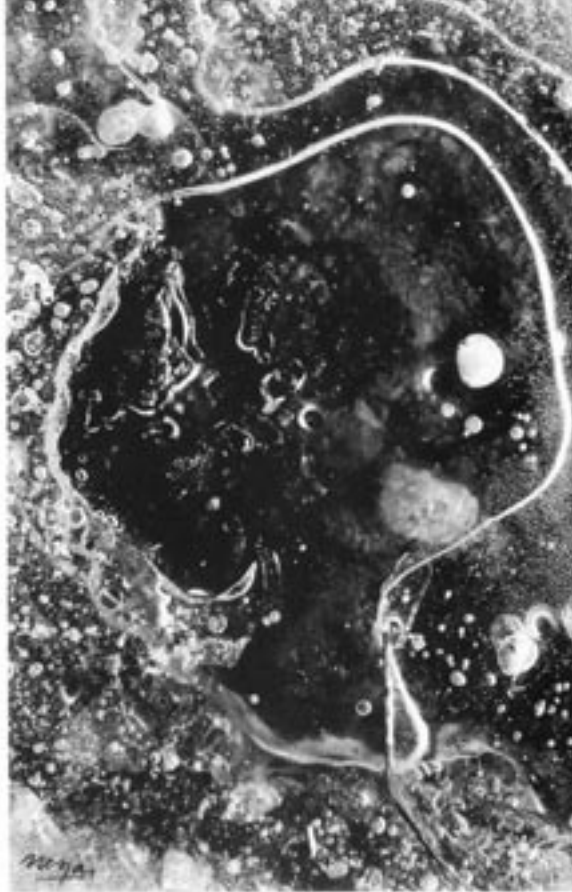
– *Du er opptatt av vann. Hva er det som fascinerer deg ved vann? Hva er så spesielt med vann, og hva har Østmarkas vannkilder betydd for deg?*

– Det er vel det livet som er i vann. Og lys-skiftningene. Og så det med is, den er så fascinerende, den overgangen fra vann til is. Nesjar har vært over hele Østmarka, og det er spesielt roen, stillheten og alle de vakre vannene som fascinerer ham. Han har badet i mange av vannene, gått på skøyter på Nøkle vann, gått på ski over store deler av Marka. Han er fascinert av alle spennende ting som oppstår når vann blir til is. – Når vann fryser får du mange grafiske tegninger, sier Nesjar. – De fleste ser det ikke.

Nesjar evner å fange det store i det små. Den frosne «tegningen» i en islagt sølepytt blir til et spennende kosmos når Nesjar fanger det inn med fotolinsen eller fester det til papiret. Carl Nesjar er en seer som evner å videreformidle det han har sett. Typisk er historien om mannen som så kunstneren krumbøyd mot isflaten, og omsorgsfullt går bort og spør: – Har du mistet noe? – Nei, jeg har funnet noe!

– Å se på vann er en invitasjon til opplevelse og innlevelse, fortsetter Nesjar. – Vann byr på mange muligheter for en fotograf, maler og billedhugger. I alle sine former har du å gjøre med et motivområde hvor bare du selv setter begrensningene for resultatet. Det er stor forskjell på is og tåkeskyer, og vann-dråper på mose formidler noe helt annet enn vann-dråper på vei ned en fjellside i en foss.

Sjø, vann, is. Havet er langt unna, men Nesjar sitter i sitt atelier på Bøler og jobber med sjøbilder. Sier at med ham er det alltid sjø, vann og is. – Dessuten har jeg fotogra-

*Isformasjoner på isen ved Nøkle vann.
Foto: Carl Nesjar.*

fert mange fossefall rundt omkring, sier Nesjar. Så vidt han vet er han den eneste i verden som lager denne typen fontener; vannfontene om sommeren og isskulptur om vinteren.

– Det er tydelig at mennesker har et nært forhold til vann i sine ulike former, og som fotograf har du en unik mulighet til å bruke dine erfaringer og din nysgjerrighet, sier Nesjar. – På avstand kan vann arte seg overfladisk, som toppen av isfjell eller som en hvit søyle i fossefallet. Når du ønsker å formidle noe du opplever i naturen kan temperament være et stikkord. Ditt eget og naturens. I ro

Carl Nesjar i atelieret på Bøler med Picasso i bakgrunnen.
Foto: Cathrine Søberg.

eller bevegelse. Varm eller kald. Komme eller gå. Det er enormt med kraft i ei bølge som treffer land under en høststorm, mens de samme dråpene sannsynligvis får deg i helt andre sinnelag når smålomen lager striper over skogstjernet ei stille sommernatt.

– *Hvordan var samarbeidet med Picasso?*

– Det er sjelden i ens liv at en blir kjent med et geni, sier Nesjar. – Jeg lærte mye av samarbeidet med geniet Picasso, og var ofte og besøkte ham i hjemmet ved Cannes. Jeg lot meg inspirere og påvirke. Vennskapet og samarbeidet med Picasso har utvilsomt preget Carl Nesjar som kunstner. Picassos tegneferdigheter overvældet ham. – Det er en genialitet i Picassos tegninger som tar pusten fra deg, sier Nesjar.

Likevel har han aldri falt for fristelsen til å «kopiere» den store mesteren, verken i sine malerier eller andre arbeider. Nesjar forble tro mot sitt eget uttrykk, og fortsatt ufortrødent på sin egen, genuine vei. Under arbeidet i Barcelona ble han oppmerksom på byens fontener, som han oppfattet som skulpturer. Det inspirerte ham til å lage fontener hvor vannet er en integrert del av helheten, og med hjelp av fagfolk på området søkte han seg fram til teknikker og løsninger som gjorde det mulig å skape «helårsfontener» hvor vannet om vinteren frøs til vidunderlige isformasjoner, uten å ødelegge konstruksjonen. Det skulle etter hvert skaffe han oppdrag verden over.

Picasso fattet umiddelbart interesse for Nesjars arbeid med sandblåsing i betong. I 1957 var det klart for det første kunstneriske samarbeidet mellom de to – utsmykningene

i det nye regjeringsbygget i Oslo. Midt i Oslo sentrum, nærmere bestemt på gavlvengen i Y-blokka i regjeringskvartalet, finnes veggdekorasjonen som var starten på det lange samarbeidet mellom Carl Nesjar og Pablo Picasso. Senere fulgte blant annet den store frisen i Arkitektenes hus i Barcelona, og etter hvert en lang rekke monumentale skulpturer en rekke steder i Europa og USA. Hans mangeårige samarbeid med Picasso førte til en rekke store friser og monumentalskulpturer i sandblåst betong, noe som har bidratt til å gjøre ham internasjonalt kjent. Det samme gjelder hans isfontener, som i dag finnes i flere verdensdeler

Ved å studere Carl Nesjar som tegner, maler og grafiker, blir vi først og fremst slått av hans eminente evne til å fange motivet, bearbeide det, forenkle det, abstrahere det og samtidig formidle en overveldende opplevelse av form og farge. 87 år gammel og med en helse som har sviktet litt de senere årene, skulle man kanskje tro at han føler seg fristet til å trekke seg tilbake. Det er utenkelig for ham. Fortsatt er han aktiv som aldri før. Rullestolen og rullatoren er gode å ha, fysisk jobbing med betong har gått hardt utover knærne. To slag har han også hatt. – Rart at jeg henger sammen i det hele tatt. Bortsett fra et dårlig høyreben, så funker jeg, sier Nesjar. Også hodet funker fremdeles – det skal man være glad for.

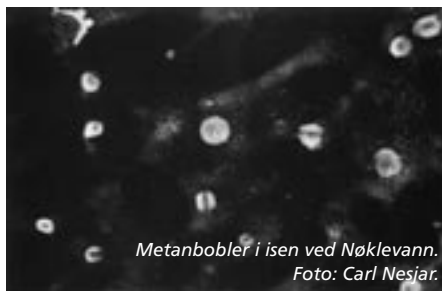
Den ubendige skapertrangen river i ham like sterkt som alltid – han må arbeide, ta nye skritt mot en ny tid. Carl Nesjar har vært en foregangsmann i norsk kunst. Han har utviklet teknikker og funnet stier som ingen kunstnere før ham har gått. Over 50 år med inspirasjon fra Østmarka har gitt Nesjar den roen og stillheten han har trengt

for å skape unik kunst. – Østmarka er eksotisk, sier han, og må vernes.

– *Hvordan opplever du naturen i Østmarka?*

– Noe veldig fint ved Østmarka er å studere treets former. Spesielt fascinerende er det når det har vært regnvær, og trærne speiler seg i vannpyttene. Da får du himmelen både over og under deg, sier Nesjar henført. – Men for den som ikke gir seg med dette, gir vannet fantastiske muligheter for fotografisk selvstudie. Gå inn i materialet og se hvordan lyset bryter i vandråpen og let etter speilbildet av tretoppene i bekken. Kom så nært elementene du fotograferer som du bare kan. Kjenn og smak.

– Ikke minst når jeg opplever trærne uten løv, ser de ut som linjer, skulpturer, grafikk uten løv, fortsetter han. – Veien ned til Nøkle vann med utsynet over bukta når jeg kommer ned til Bråten er eksotisk. Roen og stillheten her betyr mye. Lyset er spesielt vakkert og magisk. Det har vært et paradys for Carl å bo tett opp til Østmarka. – Østmarka har unike kvaliteter, sier Nesjar med kunstnerisk tyngde. – Marka er eksotisk og magisk og må bevares mest mulig opprinnelig som natur- og friluftsområde for nåværende og kommende generasjoner.

*Metanbobler i isen ved Nøkle vann.
Foto: Carl Nesjar.*

Spillet om Sarabråten

Tekst og foto: Lise Henriksen

Det ble en storslått forestilling, eller rettere sagt to, framført lørdag 8. og søndag 9. september av 23 meget dyktige amatørskuespillere. «*Spillet om Sarabråten*», arrangert for 7. gang og sett av nærmere 700 mennesker, som vandret inn til Sarabråten på den gamle Heftye-veien langs Nøkle vann. I Heftyes tid var slyngveien «Korketrekkeren», hjulbåten «Sara» og «klippene» ved Hauktjern de store attraksjoner. Denne helgen minnet det hele om 17. mai ute i skogen. Og skuespillet er minst like populært nå som da det ble spilt for første gang i 1976. Østensjø kunstforening og Østensjø historielag stod for det vellykkete arrangementet, med åttiårige

Cathrine Senje som instruktør. Hennes mann, forfatteren Sigurd Senje, skrev stykket i sin tid, etter at boken om Østmarka ble utgitt for første gang.

Vi fikk ta del i en morsom og gripende oppsetning ved ruinene av Heftye-villaen. Tilskuerskaren satt som fjetret i det fine høstværret, store som små. For i løpet av én time og ti minutter ble over hundre års spennende historie rullet opp, med haugkjerringa Sara som forteller, eminent spilt av Sara Svati Jacobsen. Sara haugkjerring hadde opplevd alt som foregikk på dette historiske stedet, med røtter tilbake til middelalderen, helt fra

Staselig ankomst.

Sara haugkjerring og Henrik Wergeland.

Sarabråten var et gårdsbruk ved navn Jørgensrud. Storhetstiden ble skapt av den rike konsul Thomas Heftye fra året 1856, da han gjorde om stedet fra en fattigslig husmannsplass til et av Kristianias mest populære utfartssteder. I mange år var Sarabråten sommerbolig for Heftye-familien, som inviterte en rekke av datidens mest kjente kulturpersonligheter hit. Allmuen var også velkommen, og nøt en mer enkel servering, først i den gamle husmannsstua, senere i kuskebo-ligen (den ombygde østerdalsstua).

Den nasjonalromantiske hr. Heftye, glitrende spilt av Gisle Jacobsen, ga undertegnede en egenartet følelse av å få ha truffet ham i egen person. For Sarabråten var intet

mindre enn et eventyr – skjønt det varte bare i rundt 50 år. Og hva har vel ikke Sarabråten og traktene rundt Nøkle vann betydd for folk gjennom alle år, som naboer til et av landets mest naturskjønne områder?

Men ikke bare Heftye, – vi fikk også hilse på herr og fru Bjørnson, A.O. Vinje, Wergeland og kronprins Carl, kong Oscar II, Betzy Gude, Thomasine Lie, redaktør Christian Friele og fru Maria Heftye, foruten Anton kusk, husmann Anders og kona på Bremsrud, kokken Anna, skiløperen som deltok i det populære Sarabråttrennet år 1900, speidersjef Christian Dons, den forhatte representanten fra Aker kommunes «vassvesen» (drikkevannsspøkelset) og Milorg-jegeren som ga sitt liv for

fedrelandet. Også den unge brannstifteren Ola og hans venninne, som presenterte seg som angrende syndere. For hvordan kunne de vel vite noe om Sarabråten's betydning da Ola, for å kjekke seg, satte fyr på stedets aller siste bygning, kuskeboligen, en sen kveld i 1971? For haugkjerringa Sara var det likevel ubegripelig, og like bunnløst trist som for alle oss andre turgåere av litt eldre dato. Og kontrasten mellom unggutten fra Milorg, som ble skutt av tyskerne og senket i Bundefjorden, og Ola brannstifter noen år senere, var så man fikk frysninger på ryggen. Det er lett å forstå hvorfor det årlige 7. juni -arrangementet ved Milorg-støtten på Sarabråten er kjært for så mange.

Forsamlingen fikk et rørende innblikk i en svunnen epoke, hvis glans ennå er godt bevart.

Ekstra morsomt var det at flere gamle Østmarka-travere deltok som skuespillere. Og at Cathrine Senje, til stående applaus, fikk en særdeles velfortjent kulturpris fra Østensjø bydel straks før forestillingen braket løs. La oss inderlig håpe at stykket settes opp som planlagt hvert annet år. Og la oss bevare drømmen om at kuskeboligen en dag kan gjenreises på sine gamle tufter.

Thomas Heftye, Cathrine Senje og alle skuespillerne.

Sarabråten gror igjen

Av Dag Hongve

Sarabråten er et av stedene i Oslo kommunes del av Østmarka som har hatt bosetning lengst opp mot vår tid. I min ungdom bodde det en familie i den stabbur-liknende kuskeboligen, som ble stående etter at Tomas Heftyes sommerbolig ble revet i 1917. Da det etter hvert ble snakk om at huset var verneverdig, slapp kommunen fra bevaringsansvaret på vanlig måte: ved at det fikk stå ubodd og ubevoktet til det «uheldigvis» brant ned. På denne tida var det en stor, åpen gressvoll på oversiden av veien, på begge sider av Milorg-bautaen. Vi ungdommer som ofte gikk hit på ski, kjente til at stedet tidligere hadde vært skueplass for et årlig skirenn, Sarabråtenrennet (også kalt «Østkantens Holmenkollrenn»). For oss ble det en slags manndomsprøve å trække langt opp i brattlia mot Hauktjern for deretter å kunne hoppe lengst mulig fra der løypa krysset veien og så komme stående ned Båthusbakken og så langt ut på nøklevannsisen som mulig.

Den som går forbi Sarabråten i dag, kan nok neppe forestille seg at i denne bakken har det engang vært mulig å kjøre rett ned på ski. Sør for Milorg-bautaen er det tett løvkratt med store seljetrær, som vitner om at de har fått vokse uforstyrret i mange år. På nordsiden av bautaen, der 1. Oppsal speidergruppe brukte å ha sin årlige «skliade» på etterm vinteren, er det nå neppe mulig å komme ned på akebrett.

På sørsiden av Båthusbakken har Friluftsetaten nylig gjennomført hugst og dermed

åpnet landskapet betraktelig. Det er også sterkt å ønske at de kan bidra til at løvkrattet som kommer opp alle steder, fjernes og holdes nede, slik at området tilbakeføres til det åpne kulturlandskapet det var til langt utpå 1900-tallet.

I sin bok *Østmarka fra A til Å* ytrer forfatteren Even Saugstad et hjertesukk over at Heftyes *gamle* vei med kastanjealléen som slynger seg i svinger fra Nøklevann og opp til Sarabråten (denne biten gikk også under navnet Merrapina), er overlatt til seg selv for å gro igjen etter at den ble avløst av en ganske usjarmerende, ny vei forbi alle svingene. Kan-skje kunne Friluftsetaten også ta ansvar for å rehabilitere dette historiske veistykket?

Det er vanskelig å forestille seg at for noen år siden kunne skiløpere komme i stor fart fra venstre her, for å forsvinne i et langt hopp ut fra høyre veikant.

Gode råd på isen

Av Rolf Eliassen

Hvert år skjer det ulykker i forbindelse med ferdsel på islagte vann og vassdrag. I det følgende vil jeg gi noen råd om hvordan man kan unngå å bli en av de uheldige.

Foto: Carl Nesjar.

1. **Kjøp deg ispigger!!** Alle sportsforretninger selger pigger, pris fra 50 kroner og oppover. Å ta seg opp av vannet uten pigger er et bortimot håpløst prosjekt. Prøv å legge deg på en glatt isflate og trekk deg frem etter negla! Hvis man er flere i følge og er usikre på forholdene, er det også lurt å ha med **tau**.
2. Prøv å sjekke forholdene FØR du går utpå. Se på istykkelsen, ifølge NVEs råd bør isen være mer enn 10 cm tykk, før du går på den. Selv om isen bærer der du starter, må du være sikker på at den også bærer dit du skal. Vær konsentrert. Flere i følget? Gå etter hverandre med litt avstand; hvis man er uheldig er det forhåpentligvis bare én som plumper og de andre kan tre støttende til.
3. Trygg is? I osloområdet finnes det trygg is bare noen få steder: Valle Hovin, Jordal etc. Islagte bekker og tjern er mer eller mindre trygge. Personlig stoler jeg aldri (med tre unntak) på personer som forteller meg at isen er trygg og at jeg kan gå hvor jeg vil. Kontrollér forholdene sjøll!
4. Gå der andre går eller har gått. Det er spesielt viktig hvis det ligger snø over isen. Snøen isolerer slik at istykkelsen ikke øker i kuldeperioder.
5. Hold god avstand til innløp og utløp, her er isen alltid mer ustabil.
6. Vær forsiktig i trange sund, ved skjær og lignende. Her vil det skapes strømmer som kan gjøre at isen blir tynnere. Hvis du er usikker på slike plasser, gå på land.
7. Forholdene er forskjellig fra vann til vann. Selv om det er stabil og trygg is på ett vann, betyr det IKKE at det er slik på alle andre vann i nærheten. Forskjellene kan være svært store.
8. Plumpa? Kom deg opp i den retninga du kom fra! Det er svært viktig å komme seg fort på trygg grunn, derfor må du prøve å ta deg tilbake der du VET at isen bar. Syklister og skøyte-løpere kan ha en ulempe her ved at de kommer for langt ut på tynn is før den brister, og den bærer ikke kroppsvekta når du står stille. Jeg anbefaler å sykle og skøyte nær land til man er sikker på forholdene på vannet.
9. Usikker på et område? Gå utenom. Periodevis tror jeg at jeg ligner på en herreløs harabikkje, der jeg tar meg frem over islagte vann. Skifter hele tiden kurs hvis jeg er det minste i tvil. Dette har jeg lært av en del ufrivillige opphold i det våte element.
10. Våris. Når overflata på isen blir kornete, kan det ofte være vanskelig å få et godt forfeste når man går. Isen har en tendens til å kollapse helt hvis man bryter igjennom den. I tillegg oppstår det høl og lommer i isen. Et godt råd da er å forbli på land!
11. God tur, men vær oppmerksom og forsiktig.
12. PS! Det er ikke helt ueffent å ta med litt tørt tøy i en plastpose i sekken!☺

Du finne mange gode råd og mye informasjon om isforhold på www.nve.no/ismelding.

Alderens høst

*Jeg går mine turer
i Marka i øst...
omsider framme
i alderens høst.*

*Tankene kretser
i melankoli...
for det meste av livet
er nå forbi.*

*Jeg minnes fortiden
og det som var...
og reisen den starter
med mor og far.*

*Som begge er borte
for lenge siden...
og minnene svekkes
i takt med tiden.*

*Men de er meg liksom
så forunderlig nær...
her jeg går for meg selv
blant skogens trær.*

*I dype daler
med glitter-vann...
lite merket
av tidens tann.*

*Jeg føler et streif
fra en vårlig vind...
som tørker en tåre
på mitt kinn.*

*Men jeg har et håp
som alltid er med...
at vi treffes igjen
her i Marka et sted.*

P.K.

Høstens aktiviteter i ØV

Naturen som læremester – en annerledes høsttur

Den 14. oktober opplevde 12 deltakere en annerledes og spennende villmarksdag i Østmarka. Under hele turen ble deltakerne «coachet» av turleder Cathrine Søberg, som fortalte om hvordan begrensninger finnes kun i eget hode og hvordan de kunne se nye muligheter. Første stopp var Ulsrudvann, der deltakerne sa litt om hva de ønsket og forventet å få ut av dagen. Mange nevnte at de hadde et svært stressende liv og ønsket nye krefter og mer overskudd i hverdagen.

Fra vannet ruslet gruppen et kvarter i stillhet, mens de så på naturen, lyttet til den og bevisstgjorde sansene på lukt og smaksopplevelser. Å oppleve den gode stillheten sammen med en gruppe var en ny og nyttig opplevelse for mange. Og Cathrine minnet oss om at vi er utstyrt med to ører og én munn, og det er ikke tilfeldig – det er for at vi skal lytte dobbelt så mye som vi snakker!

På en vakker plass ved Nøklevann fant deltakerne hvert sitt tre, hentet kraft fra treet og mediterte. Mot slutten av turen var tiden kommet for å «kaste begrensninger og bekymringer på bålet», alt under Cathrines hensynsfulle «coaching». Det var en flott tur, og det kom fram flere sterke historier. Det er muligheter for en ny tur til våren, da bare halvparten av dem som hadde meldt sin interesse fikk være med denne gangen.

For nærmere opplysninger, se www.bedre-hverdag.no og www.pippikraft.no.

Fin vervehøst – Velkommen til 200 nye venner!

ØV har hatt fire vervesøndager i det fine høstværet som vi har vært begunstiget med. Totalt har vi fått ca. 200 nye medlemmer siden august. Ved Østmarksetra den 23. september traff vi denne hyggelige familien, og vi har gleden av å presentere vårt yngste medlem, Erlend Ellingsberg Solhaug, som var syv måneder da bildet ble tatt. Han bor på Oppsal og er med på tur i Østmarka sammen med mamma Anita Solhaug og pappa Trygve Ellingsberg to ganger i uka.

Foto: Steinar Saghaug

Høstmøte 25. oktober

En fullsatt sal på Skulderudstua lot seg begeistre av Trond Strømdahls fascinerende og lærerike foredrag. Etter foredraget ble han behørig takket med både blomster og ØV-jakke.

Foto: Cato Stroda

Høring om markaloven

ØV har sendt en egen høringsuttalelse vedr. forslaget til ny lov om Marka. Vi påpeker spesielt at skogbruket bør inn i loven som en egen paragraf. Videre er ØV opptatt av at loven må sikre de siste inngrepsfrie områdene i Østmarka. Hele høringsuttalelsen kan du lese på www.ostmarkasvenner.no

Fullmåneåpent på Sandbakken

- Søndag 9. desember vil det være julemarked på Sandbakken.
- Fredag 18. og lørdag 19. januar 2008: Fullmåneåpent til 23.00 (forutsatt skiføre)
- Fredag 22. og lørdag 23. februar 2008: Fullmåneåpent til 23.00 (forutsatt skiføre)

Sandbakken holder åpent fredager (11–16)
lørdager og søndager (10–16).

For større grupper kan det også holdes åpent ut
over disse faste åpningstidene,
ta kontakt for avtale.

I vintersesongen (med skiføre) er det også åpent
onsdager og torsdager.

Se forøvrig www.sandbakken.org
for turforslag og aktiviteter.

«Skijeger'n»

Bli med på ØSTMARKA OK's VINTER-TUR-ORIENTERING!

**15 poster ligger lett tilgjengelig langs løypenettet i Østmarka,
i perioden 20.11.2007–20.03.2008. Ved snømangel kan postene tas til fots.**

Deltakerpose, som inneholder kart m/poster og klippekort, koster kr 100,-.
Ekstra deltakerkort kr 30,-.

Hver post gir poeng, og du kan få merke ved oppnådd krav. SKIJEGER'N
arrangeres i år for 14. gang.

«Kaffepost» arrangeres lørdag 26. januar – ekstra poeng,
samt servering av gratis kaffe, saft og kjeks.

«Skijeger'n» kan kjøpes på følgende steder:

- Anton Sport Metro AS
- G-Sport Strømmen Storsenter AS
- Skihytta (Lørenskog), søndager kl. 11–15
- «Kaffeposten» 26.01. kl. 12–15 (Åmordammen)
- Ved henvendelse til Reidun Aamodt, tlf. 67 90 04 72
E-mail: reidun.aamodt@broadpark.no

Plassen Guldsmeden

Av Lise Henriksen

Guldsmeden var et av de mest populære serveringssteder i Østmarka, sommer som vinter. Om vinteren stod det ofte lange køer av folk ute på tunet. Det var ikke plass til alle inne. Stor sorg var det blant turfolket da stedet ble nedlagt for mye over femti år siden – etter at Elvåga var blitt tatt i bruk som drikkevann under krigen.

På Guldsmeden residerte, som mange ennå husker, det gjestfrie og hyggelige ekteparet Hans Johansen og kona Lovise, hun ble kalt «Mor Guldsmeden». I kjøkkenet og stua på den koselige plassen serverte de kaffe og wienerbrød, melk og mineralvann, som på så mange av plassene rundt om i Østmarka. Serveringsstedet var innbringende, og ekteparet holdt god orden på hus og jordvei. Rotekte østmarkinger var de begge. Hans var født på Skogsbråten ikke langt unna Guldsmeden, mens Lovise kom fra Tømmerholen i Krokholtskogen i Ski kommune, naboplassen til Sandbakken. Hans hadde fisket i Elvåga siden guttedagene og drevet mye snarefangst på fugl og hare, som han og broren solgte i byen for god betaling. Som en skjebnens tilskikkelse døde både Lovise og Hans like etter at serveringen på Guldsmeden opphørte 1. april 1951. Husene ble solgt for nedrivning et år eller to etterpå, og nå er det bare noen skarve grunnmursrester igjen – på den vesle kollen, som man knapt kunne tro hadde rommet et helt lite gårds-tun.

Skjønt Guldsmeden, som tilhørte gården Rustad i Aker, hadde en minst 200 år lang historie før familien Johansen måtte ge tapt.

Trolig ble plassen ryddet tidlig på 1700-tallet. Nevnt er den først i 1761, ved navn Guldsmedbråten, i forbindelse med et skifte etter Gunhild Davidsdatter. Hun døde bare 34 år gammel. Enkemannen Torsten Andersen, som var sagmester, giftet seg på nytt og fikk mange barn. Ti år senere bodde han på plassen «Gjestebudshullet» (trolig Rustad-Hullet), like ved Rustad sag, og arbeidet sannsynligvis som sagmester der.

Man kan spekulere på om Guldsmeden opprinnelig var en finneplass, på bakgrunn av navnet Finfallåsen på åsen nordvest for plassen. Ordet «finnefall» ble brukt om skogfinnenes felling og brenning av rugbråter. Skjønt andre holdepunkter har man ikke. En annen tolkning er at Finfallåsen var åstedet for en trefning mellom nordmenn og noen av Karl 12.s soldater i mars 1716, hvor svenskene skal ha blitt slått og gjort retrett, altså «Fiendefallåsen». Sannsynlig er det i alle fall at noen av Karl 12.s soldater var på rekognosering i Guldsmedtraktene og langsetter Vinterveien over Elvåga for å finne den raskeste og sikreste veien til Enebakk. Øyeren ble da valgt framfor Plankeveien. Senere ble det funnet en kanonkule ved Finfallåsen som stammet fra Karl 12.s tid. Den ble brukt til å knuse grovsalt med på plassen, fortalte Hans Johansen. Også «Vindfallåsen» har vært nevnt som en mulig forklaring.

Guldsmeden skal ifølge muntlig tradisjon være oppkalt etter en gullsmed ved navn Biering (uttales Bjerring), som man antok hadde eid stedet. Han fikk den bratte åsen like nordvest for Guldsmeden oppkalt etter

«Trivelige fru Lovise Johansen
på Guldsmiden i 1933.»
Foto: Alfred Janson.

seg – «Bjerringsåsen»- som er partiet på østsiden av den nevnte Finfallåsen. En mann ved navn Christen Eskildsen Biering eide faktisk gården Jørgensrud, dvs. Sarabråten og Bremsrud, i en tyveårs periode fra 1733 til 1753. Biering hadde arvet/kjøpt Jørgensrud etter sin svigerinne Gunille Warberg, som hadde hatt gården i tre–fire år før dette. Men vi har ingen sikre indikasjoner på at han var eier av Guldsmeden, eller om han i det hele tatt var gullsmed.

Christen Biering bodde ikke selv verken på Guldsmeden eller Jørgensrud. Kjøp av eiendommer var en ren pengeplassering for formuende byborgere før bankvesenets tid. Mange var også involvert i trelasthandel og

sagbruksdrift, og de kunne eie eller leie de sagmøller som hadde mest lønnsom drift. Det går an å spekulere på om Guldsmeden ble brukt som sagmesterbolig, dersom Biering hadde befatning med Elvåga sag, og at det var grunnen til at han koples til denne plassen inne ved Elvåga. Tidligere nevnte Torsten Andersen på Guldsmeden kan for alt vi vet ha vært sagmester på Elvåga sag i Bierings tid.

Elvåga sag lå for øvrig ikke lange biten fra Guldsmeden, bare en kort rotur over vannet. Det antas at den lå i det fem meter høye fallet mellom Sør- og Nord-Elvåga, like nord for Skytten-brua. Saga kan ha vært i drift allerede fra 1500-tallet, og er nevnt flere gan-

Elvåga mot El Paso (Skytten-brua). Omtrent her lå gamle Elvåga sag. Plassen Pettersbråten lå t.h. utenfor bildet. Foto: Lise Henriksen.

«Guldsmeden var Østmarkas Kikut, med stor trengsel på tunet en vintersøndag. Vi ser plassen mot sør.»

Foto: utlånt av Even Saugstad.

ger på 1600-tallet. Navnet Sagåsen like ved er avmerket på et kart fra 1808. Elvåga sag var en årgangssag med helårs vannføring, som lå sentralt til ved den gamle Vinterveien/Plankeveien over Elvåga. Men vi vet ikke hvor lenge den var i drift.

Etter Gunhild og sagemester Torstens tid får vi høre om husmannen Even Willhelmsen og sønnen Wilhelm Evensen (1773–1843). De ser ut til å ha bodd på Guldsmeden en lang periode på første halvdel av 1800-tallet, fra rundt 1800 til 1840-årene.

I desember 1849 ble Guldsmeden utskilt og solgt fra Rustad. Samuel Samuelsen, en kar på tredve år fra Aker, kjøpte Guldsmeden for 900 spesiedaler i 1853. To år tidligere hadde Samuel giftet seg med Sophie Larsdatter fra Enebakk. Bryllupet stod i Enebakks vakre middelalderkirke. Den vesle datteren Oline var med på flyttelasset fra Enebakk til Guldsmeden. Sønnen Lars Anton kom til verden like etter at de kjøpte plassen, og etter hvert barna Svend, Thea og Hans.

Samuel Guldsmeden var en iherdig kar, som aldri unte seg rast eller ro, og som ryddet det meste av jorda på plassen, som tidligere ikke var «rare greiene», ble det sagt. En påskemorgen hadde han hogd en favn ved før de andre hadde stått opp. Etter noen år bestod det dyrkede arealet av 24 mål sandmuld og sandgrus og 26 mål «tildels skrapslåtter mellom fjellene» Samuel dyrket poteter, havre og litt bygg, og fødte 6 sauer og 5 kyr (Folketellingen 1865). I den tette granskogen sør for Guldsmeden, ved løypa mot Kilemyr, ser vi tydelige rester etter gammel innmark. Det var atskillig mer åpent og solfylt rundt Østmarkaplassene den gang, og syrinen, som ble kalt «Folkets blomsterbusk», bugnet i alle tun.

Det vil komme mer stoff om Guldsmeden og om naboplassen Østre Guldsmeden senere.

Til slutt en stor takk til Amund Kveim fra Bøler, som velvilligst har bistått med sine innsamlede arkivopplysninger.

B

NORGE

P.P.

DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE

Returadresse: Østmarkas Venner, Postboks 37 Haugerud, 0616 Oslo

Varsel om årsmøte i Østmarkas Venner

I henhold til foreningens vedtekter skal det avholdes
årsmøte hvert år innen utgangen av mars måned.
Styret i Østmarkas Venner varsler herved medlemmene
om at årsmøtet avholdes

Torsdag 27. mars 2008 kl. 19 på Skullerudstua

Forslag som ønskes behandlet på årsmøtet
må være sendt styret innen 15. januar 2008

***Vi ønsker alle venner av Østmarka
en god jul og et godt nytt år!***

Bli medlem du også!

Du som vil støtte Østmarkas Venner, bli medlem! Skriv navn og adresse her, klipp ut
og send til: Østmarkas Venner, Postboks 37 Haugerud, 0616 Oslo

Navn:

Telefon:

Adresse:

Postnummer og -sted :

Kontingenten er kr 130 per år.

Borettslag, bedrifter og organisasjoner kr 260 per år.

Blankett vil bli tilsendt etter innmelding.

SLÅ RING
OM
ØSTMARKA

Eller meld deg inn via: www.ostmarkasvenner.no